

Josep Maria Sans i Travé

Director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, historiador i acadèmic



Va néixer a Solivella (Conca de Barberà). És Llicenciat en Història per la Universitat de Barcelona i Doctor en Lletres i Filosofia per la Universitat de Bolònia. És director de l'Arxiu Nacional de Catalunya des del 2 de gener de 1992 i fins l'actualitat, càrrec que va deixar temporalment -del 27 de maig de 2003 al 7 de gener de 2004- per exercir de director general del Patrimoni Cultural. És acadèmic de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la Reial Acadèmia de Doctors de la Universitat de Barcelona.

La seva formació, iniciada a Barcelona, la completà bàsicament a Itàlia. Acabada la Llicenciatura, obtingué durant tres anys una beca del Consell Superior d'Investigacions Científiques per fer recerques sobre l'ordre del Temple a Catalunya. Així mateix, fou becari de la "Scuola Spagnola d'Archeologia e Storia" de Roma per investigar a l'Arxiu Secret Vaticà, i de l'"Istituto di Storia Economica Francesco Datini" de Prato (Florència) per aprofundir en el coneixement de les tècniques mercantils i comercials a les èpoques medieval i moderna. Finalment, entre els anys 1971 i 1973 gaudí d'una beca al "Real Colegio de San Climente de los Españoles" de Bolònia per a la realització de la seva tesi doctoral, que defensà a la Universitat d'aquesta ciutat obtenint la màxima qualificació i el Premi Extraordinari de la Facultat de Lletres "Vittorio Emmanuelle II".

La seva tasca professional ha tingut dues direccions principalment: la docent i l'arxivística. Quant a la primera com a professor de la Universitat de Barcelona, on impartí classes d'Història Medieval, i de la Corona d'Aragó a la Universitat de Tarragona entre els anys 1972 i 1980, tasca que abandonà per entrar a l'administració de la Generalitat. També ha estat professor d'Història Medieval a la Universitat Internacional de Catalunya (1999-2007). La seva vessant com a arxiver la desenvolupà primer en la direcció tècnica de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, entre els anys 1973 i 1980. Aquí, a més de les feines pròpiament arxivístiques, i sota el mestratge del notari Raimon Noguera, reemprengué l'any 1974 la publicació de la revista "Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols" i organitzà conferències i cursos per donar a conèixer la importància dels documents notariais com a font per a l'estudi de la història. En el camp de l'arxivística ha publicat diversos treballs tècnics i és coautor del llibre "Els papers de Salamanca. Història d'un botí de guerra" (juny 1996).

L'any 1980 abandonà la professió docent a la universitat per assumir la responsabilitat d'organitzar el servei d'Arxius i de dirigir la política arxivística catalana fixada pel Departament de Cultura. A final de 1992, deixava aquest càrrec per passar a dirigir l'Arxiu Nacional de Catalunya, responsabilitat que té actualment. I des de l'any 1999, torna a participar en el món de la docència com a professor d'Història Medieval a la Universitat Internacional de Catalunya, activitat que continuà fins a l'any 2007.

Les vessants docents i arxivístiques han estat i són completades per la investigació històrica.

Com a historiador ha centrat els seus estudis en quatre línies de recerca: els ordres militars, el Notariat a Catalunya, la Generalitat i diversos aspectes referents a la seva comarca. Quant a la línia de recerca relativa al Notariat Català, a banda dels seus propis treballs sobre l'organització notarial, biografies de fedataris i la producció cultural dels notaris medievals -l'any 1992 va publicar el "Dietari particular" del notari Jaume Safont que representa una de les descripcions més reeixies i interessants de la Barcelona del segle XV- ha promogut a través de la Fundació Noguera, en la que hi participa com a director de publicacions, diversos treballs sobre els notaris i els documents de protocols conservats als diversos arxius catalans.

Pel que fa a la història de la Generalitat a l'època nacional ha publicat una relació de tots els diputats des del 1359 fins al 1714 i ha dirigit i participat en l'edició de les actes de les Corts Generals de Montsó de 1376-77 i de 1382-85, publicades l'any 1994 pel Departament de Justícia. Així mateix, tingué cura, com a secretari general, de l'organització d'un congrés institucional sobre les Corts Catalanes celebrat a Barcelona l'any 1988 i del qual el Departament de Cultura va publicar les actes. Ha dirigit també la publicació dels Dietaris Oficials de la Generalitat de Catalunya que representen una crònica gairebé diària dels esdeveniments ocorreguts al nostre país des del 1411 al 1714. La seva darrera aportació ha estat la seva participació en la *Història de Catalunya i els seus presidents*, editat per Enciclopèdia Catalana el 2003.

La història local de la seva comarca ha cenyit també l'interès d'una part de la seva producció historiogràfica. En aquest sentit destaquen els seus treballs sobre la reconquesta i colonització de la Conca de Barberà, l'organització municipal de Montblanc i l'evolució històrica de l'Espluga de Francolí i Sarral en el segle XIII. Sobre la seva vila nadiua ha publicat diversos treballs històrics i de demografia a la revista "Miscel·lània d'Estudis Solivellencs" i ha elaborat una monografia sobre el santuari marià del Tallat. Finalment, ha redactat la part de la Conca de Barberà de la "Gran Geografia Comarcal de Catalunya" així com la part corresponent a aquesta mateixa comarca de l'obra col·lectiva de la "Catalunya Romànica", ambdues de l'Enciclopèdia Catalana. L'any 1998 publica, com a coautor, la "Guia histórico-artística del monestir de Vallbona de les Monges". L'any 2001 li ha estat atorgat el premi Aires de la Conca pel treball d'investigació *La colonització a la Conca de Barberà després de la reconquesta feudal. El cas de Vimbodí (1149?/1151-1200)*, publicat a Montblanc el 2002. També l'any 2002 publica "Precedents i Orígens del monestir de Santa Maria de Vallbona (1154-1185)" i *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. L'any 2010 publica *El Monestir de Santa Maria de Vallbona. Història, Monaquisme i Art*, pagès editors agost 2010. I la seva darrera publicació al 2012 *El Monument de la Plaça de la Creu*, pagès editors.

Els ordres militars als països catalans emmarquen el quart i darrer camp de la seva activitat investigadora. La línia de recerca sobre els ordres militars a Catalunya l'inicià quan encara era estudiant d'especialitat a la Universitat de Barcelona preparant la seva tesina de Llicenciatura que versà, tal com he dit, sobre els primers anys de la Comanda de Barberà. Des d'aleshores fins a l'actualitat no ha deixat la recerca sobre el tema. En són fruit els diversos treballs que ha publicat, entre els quals es poden esmentar "Relacions de la Casa del Temple de Barberà amb el monestir de Santes Creus" (1975); "El Rourell: una preceptoria del Temple en el Camp de Tarragona (1162-1248)" (1976); "Alguns aspectes de l'establiment dels Templers a Catalunya" (1977); "La Comanda del Temple de Vallfogona de Riucorb: la creació i formació del patrimoni (segles XII i XIII)" (1980); "Dos intents de compra de l'Espluga de Francolí per part de Poblet i la introducció dels ordres del Temple i de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem" (1989); "El procés dels templers catalans. Entre el turment i la glòria"; "Els templers catalans, de la rosa a la creu" (1996); "El Setge al Castell dels templers de Miravet" (1998); "La defensa dels Templers Catalans (2002); *Les Cases de Templers i Hospitalers a Catalunya*+de Joaquim Miret i Sans (2006), amb una introducció de 151 pàgines dedicades a glosar la bibliografia entre 1910 i 2006 sobre els ordres militars

a Catalunya; %Arnau de Torroja: un català mestre major de l'Orde del Temple (1118/1120?-1184) (2006), discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; %Guillem de Guimerà, frare de l'hospital, President de la Generalitat i gran prior de Catalunya (Ciutadilla, segona dècada del segle XIV-Barberà, 19 de juliol de 1396)-(2008), discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Doctors; i %La fi dels templers catalans+, pagès editors juliol 2008.

Com a especialista sobre el tema ha participat en Congressos nacionals i estrangers i tingué cura de l'organització l'any 1985 d'unes Jornades sobre els Ordes Militars Catalans a Montblanc. Així mateix, ha dirigit diversos treballs d'investigació d'antics alumnes i ha pronunciat diverses conferències sobre aquest aspecte del nostre passat històric que progressivament atreu l'interès d'un important sector del públic erudit. Finalment, per acabar, cal fer esment que Sans i Travé dirigeix una col·lecció editorial titulada "Els Ordes Militars", en la qual s'han publicat ja onze volums.

Combinant tant la investigació històrica com la arxivística, ha publicat, com a coautor, el llibre titulat "Els papers de Salamanca. Història d'un botí de guerra" (juny 1996) i "Col·lecció Diplomàtica de la Casa del Temple de Barberà (945-1212), publicada dins la col·lecció Textos Jurídics Catalans, del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (gener 1998). Així mateix, ha participat en diversos congressos i jornades relacionats amb temes arxivístics i històrics.